

Werk samen met de gemeenschap

Het belang van gemeenschapsparticipatie

Door Imke Straaten en Ruben Uijterlinde

WILDE
GANZEN

Alles begint bij de mensen zelf

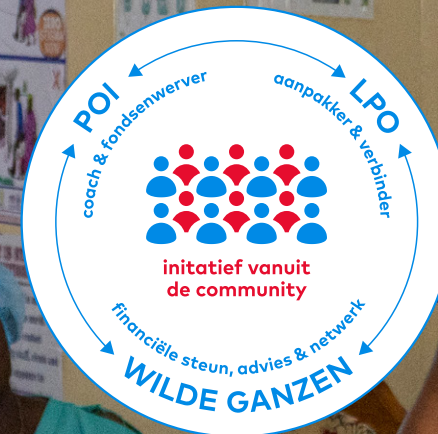
De armoede in de wereld is de reden dat Wilde Ganzen bestaat. We zijn geraakt door het onrecht en het leed dat armoede veroorzaakt. Daar iets aan doen is wat ons drijft.

Maar armoede in ontwikkelingslanden pak je niet vanuit Nederland 'even' aan. Wij zijn ervan overtuigd dat echte verandering pas komt als mensen die in armoede leven zélf bepalen hoe ze hun problemen willen aanpakken. Zo doorbreek je armoede van onderop.

Gemeenschapsparticipatie

Wij noemen dat 'gemeenschapsparticipatie': initiatieven komen vanuit de gemeenschap en worden opgezet en uitgevoerd door hun eigen organisaties in de buurt. Zo krijg je een blijvende, actieve betrokkenheid van burgers. Particuliere ontwikkelingsorganisaties (POI) in Nederland versterken samen met **Wilde Ganzen** deze initiatieven, zodat we met elkaar er voor zorgen dat een project slaagt.

In dit document vertellen we graag meer over deze 'participatieve benadering'.

Inhoud

▶ Wat is gemeenschapsparticipatie?	3
▶ Wie zijn de mensen uit de gemeenschap?	4
▶ De rol van de lokale partnerorganisatie (LPO)	6
▶ Onze rol/ jouw rol	7
▶ Leg het goed uit aan je donateurs	8
▶ Dit kan Wilde Ganzen voor jou betekenen	9
▶ Meer weten?	10

Wat is gemeenschapsparticipatie?

Bij gemeenschapsparticipatie worden mensen en organisaties uit de buurt van begin tot eind bij een project betrokken. Zij zien een probleem en proberen dat op te lossen, zodat het leven van burgers in de regio er beter van wordt.

Die betrokkenheid kan op allerlei manieren, maar de meest ideale is als mensen een **stem** hebben in de te nemen beslissingen en daarmee ook **verantwoordelijkheid** dragen voor een project. Het gaat dus veel verder dan vragen om een financiële bijdrage of door zelf een bijdrage te leveren in natura.

Door de regie en beslissingsbevoegdheid (mede) neer te leggen bij de mensen die het meeste belang hebben bij een project, stimuleer je **eigenwaarde** en vergroot je **zelfvertrouwen**. Als mensen zélf hun prioriteiten bepalen en beslissingen nemen, dan voelen ze zich ook verantwoordelijk om de gewenste verandering zelf te realiseren. Het zorgt dus voor actieve betrokkenheid, vergroot lokaal eigenaarschap en is cruciaal voor veranderingen op lange termijn.

Draai je het om en laat je buitenstaanders beslissingen nemen, dan loop je het risico paternalistisch te worden en sta je vaak verandering in de weg. Mensen worden afhankelijk van buitenlandse steun en verliezen hun eigenwaarde, zelfvertrouwen en motivatie.

Shift the Power

Deze manier van werken sluit aan bij de wens van **Wilde Ganzen** en andere ontwikkelingsorganisaties om machtsverhoudingen aan te passen: [shift the power](#). Waar nu nog te veel macht in handen van donoren en internationale ngo's ligt, moet dat verschuiven naar de mensen om wie het werkelijk gaat.

Intrinsieke motivatie

De praktijk laat zien dat de mate waarin organisaties de gemeenschap betrekken bij hun activiteiten divers is. Over één ding zijn de lokale partnerorganisaties het unaniem eens: Wil je individuen, huishoudens of gemeenschappen betrekken, dan start je met enthousiasmeren. En dát is vrijwel alleen te realiseren door een beroep te doen op de intrinsieke motivatie.

Lees [dit blog van Adviseur Projecten Imke Straaten](#).

Wie zijn de mensen uit de gemeenschap?

Met gemeenschap bedoelen we bezorgde burgers, ouders die samen optrekken, een hulporganisatie in de buurt of bijvoorbeeld een schoolbestuur.

Het zijn mensen en organisaties die een gezamenlijk belang hebben om een probleem aan te pakken.

In het Engels noemen we dit de 'community'.

Daarnaast heb je nog belanghebbenden, de 'stakeholders'. Dus een gemeenschap is breder dan alleen de mensen om wie het direct gaat. Het betreft ook mensen en organisaties die zich samen voor die mensen en dat gezamenlijke doel inzetten.

In de praktijk

In een dorp op het platteland in Kenia barst de basisschool uit zijn voegen. Er moet nodig een extra klaslokaal bijgebouwd worden. De schoolleiding en de ouderraad zetten zich samen in om dat voor elkaar te krijgen. Zij zijn 'de gemeenschap'.

Bij elke project heb je mensen die een belang hebben. De overheid wil er wat over te zeggen hebben. Omwonenden willen weten hoe groot de school gaat worden. En van groot belang zijn de leerlingen zelf en hun ouders. Die hebben uiteindelijk nog het meeste baat bij de uitbreiding. Het is zaak om zoveel mogelijk draagvlak te creëren en om ervoor te zorgen dat alle belangen evenredig worden gewogen.

De participatieladder

Om een project goed te laten verlopen, werkt Wilde Ganzen altijd samen met een lokale partnerorganisatie (LPO), die zorgt voor de uitvoering van een project en krijgt onze financiële bijdrage overgemaakt. De betrokkenheid van mensen uit de gemeenschap kan daarbij op verschillende manieren geregeld worden.

Wij delen ze in op vijf niveaus:

Niveau 1: Informeren

De LPO informeert de belanghebbenden over de geplande projecten en activiteiten. Het informeren kan plaatsvinden via een informatiebijeenkomst of brochure. Deelname is eerder passief dan actief, zonder stem - en dus eigenaarschap - van de belanghebbenden.

Niveau 2: Overleg

De LPO bespreekt de opties met de belanghebbenden en er wordt naar hun mening gevraagd. Het organiseren van focusgroepen of interviews stelt belanghebbenden in staat om feedback te geven en de LPO te informeren over de lokale omstandigheden. De macht en controle liggen bij de LPO, die neemt de uiteindelijke beslissing.

Niveau 3: Samen beslissen

De LPO moedigt belanghebbenden aan om met eigen ideeën te komen en mee te beslissen over de te volgen route. Ze worden geconsulteerd. Via comités of participatieve activiteiten worden er gezamenlijk beslissingen genomen. Belanghebbenden hebben de mogelijkheid om mede-eigenaar te worden van het proces.

Niveau 4: Samen handelen

De LPO vervult de rol van partner of facilitator. De belanghebbenden zijn betrokken bij alle stadia van het proces: niet alleen beslissen de verschillende belanghebbenden hier samen wat de beste oplossing is, maar ze vormen ook een partnerschap om het uit te voeren. Er is een gelijke verdeling van macht.

Niveau 5: Zelf organisatie

Hierbij ligt het eigenaarschap volledig bij de belanghebbenden. Ondersteuning vindt plaats binnen kaders van subsidies, advies en ondersteuning. Macht en controle berusten volledig bij de centrale belanghebbenden.

Change the Game Academy biedt een [handige toolkit](#) aan over dit stappenplan voor partnerorganisaties in het buitenland.

De rol van de lokale partnerorganisatie

De ervaring leert dat gemeenschapsparticipatie extra aandacht vraagt in de voorbereidingsfase rondom een initiatief.

Dit zijn vijf belangrijke stappen die je partner kan toepassen - of wellicht al toepast - om participatief te werken:

1 Breng alle belanghebbenden in kaart (en verenig)

Iedereen moet op een lijn staan. Een [stakeholder analyse](#) helpt hierin.

2 Sluit aan bij de wensen en behoeften van belanghebbenden

Luister naar de prioriteiten. Doe een [participatory action research](#) om inzicht te krijgen in de wensen en behoeften. Hiermee vergroot je draagvlak en versterk je je legitimiteit.

3 Betrek alle belanghebbenden van begin tot eind

Iedereen moet gehoord worden. Idealiter speelt de gemeenschap een leidende rol, dus niet alleen bij de planning, maar ook bij de uitvoering en de evaluatie.

4 Maak duidelijke, transparante én schriftelijke afspraken met alle belanghebbenden

Zorg dat afspraken goed worden vastgelegd.

5 Stimuleer, motiveer en faciliteer

Door middel van open communicatie motiveer en mobiliseer je mensen. Stimuleer ze om hun gewenste verandering zélf vorm te geven.

Onze rol/jouw rol

De lokale partnerorganisatie staat samen met de gemeenschap aan het roer van de verandering en is de initiatiefnemer. Hun rol is dus erg groot. Hier in Nederland kunnen we een waardevolle bijdrage leveren, waardoor het voor de organisaties daar aantrekkelijk(er) wordt om de gemeenschap te betrekken en hun werkwijze aan te passen.

Belangrijke stappen zijn:

Open dialoog

Draag niet meteen oplossingen aan of vel een oordeel, maar luister, vat samen en vraag door. Dat zorgt voor meer inzicht in de plannen van je partnerorganisatie.

Flexibiliteit

Samenwerkingsvoorwaarden en formats zijn goedbedoeld en nuttig. Maar probeer de administratieve last van partners te verminderen. Neem geen taken over, maar werk meer op basis van vertrouwen en reflecteer continu waarom je wat vraagt van je partnerorganisatie en met welk doel. Blijf nieuwsgierig en durf te experimenteren. Fouten maken is goed, zolang je hiervan samen blijft leren. Geef je partnerorganisatie de ruimte om 'learning by doing' toe te passen in de praktijk.

Samenwerken en co-creatie

Hoe kun je elkaar aanvullen? Maak duidelijke en gelijkwaardige afspraken over de rolverdeling. Maak vanaf het begin aan alle belanghebbenden duidelijk dat jij als donor tijdelijke ondersteuning biedt.

Wederzijdse verantwoording

Bij gelijkwaardigheid hoort dat niet alleen je partnerorganisatie verantwoording aflegt, maar jij als donor ook. Bijvoorbeeld door het delen van een Engelstalig jaarverslag.

Leg het goed uit aan je donateurs

In vergelijking met de meer traditionele perspectieven op 'ontwikkeling' worden participatieve benaderingen bekritiseerd omdat ze vaak als tijdrovend, duur en ontastbaar worden ervaren door donateurs. Jouw lokale partner, jij met je eigen organisatie en Wilde Ganzen kunnen een waardevolle bijdrage leveren door met donateurs onder andere in gesprek te gaan over:

Flexibele looptijd

Lokaal eigenaarschap is niet mogelijk zonder dat iedereen op één lijn staat. Maar dat kost tijd, waardoor de totstandkoming van een initiatief langer duurt. Sommige donateurs willen op korte termijn concrete resultaten zien. Hierdoor wordt er - bewust of onbewust - voorbij gegaan aan het belang van consensus en is de voorgeschreven looptijd van een initiatief vaak onvoldoende om daadwerkelijk lokaal eigenaarschap te realiseren.

Onzichtbare resultaten

Lokaal eigenaarschap draagt bij aan een duurzame verandering op de lange termijn en wordt daarom vaak als graadmeter voor verandering binnen de gemeenschap gepresenteerd aan donateurs. Maar, lokaal eigenaarschap is geen doel op zich:

het is een langdurig en doorlopend proces waardoor het vaak ontastbaar is als concreet resultaat.

Planning

Sommige donateurs realiseren zich niet of onvoldoende dat er aan de eerste - vaak onzichtbare, maar cruciale - fase naast tijd óók kosten zijn verbonden. Deze worden vaak door lokale partnerorganisaties zelf gefinancierd. Maar nadat de gemeenschap door de lokale partnerorganisatie is gemobiliseerd, laat donorfinanciering voor het initiatief vaak lang op zich wachten. Dat zorgt ervoor dat het enthousiasme wegzakt en daarmee ook de intrinsieke motivatie om gezamenlijk de gewenste verandering te weeg te brengen.

Zodra donateurs het belang inzien van het mobiliseren van gemeenschappen en daarmee voldoende bewegingsruimte geven aan de lokale partnerorganisaties, wordt het voor deze organisaties steeds aantrekkelijker om participatieve benaderingen toe te passen in hun werkwijze. Hierdoor worden ontwikkelingsinitiatieven minder donor-driven, maar starten zij steeds meer daar waar het hoort: bij de mensen om wie het gaat.

/ Dit kan Wilde Ganzen voor jou betekenen

Wilde Ganzen wil bijdragen aan een wereld waarin mensen in armoede meer zelfredzaam zijn in hun basisbehoeften. Zelfredzaamheid heeft óók betrekking op de mate waarin gemeenschappen zelfsturend zijn en hun behoeften kenbaar maken richting en in samenwerking met de lokale partnerorganisaties.

Wij steunen lokale partnerorganisaties die samen met de gemeenschap werken aan duurzame armoedebestrijding. Organisaties die de mensen om wie het draait alleen maar informeren of die invloed beperken tot overleg, stimuleren wij om over te gaan naar niveau 3 tot en met 5: van samen beslissen tot samen handelen en zelf organiseren.

Dit vraagt specifieke competenties van de lokale partnerorganisaties om het participatieve proces te organiseren én faciliteren. Daarom kunnen wij naast cofinanciering voor initiatieven ook cofinanciering inzetten voor organisatieontwikkeling. Hierdoor komt de gemeenschap steeds meer zélf aan het roer van de door hen gewenste verandering te staan.

/ Meer weten?

Meer informatie

Neem contact op met **Wilde Ganzen** via servicedesk@wildeganzen.nl of bel +31 (0)33 204 5555 en kies optie 1. Of neem rechtstreeks contact op met je Adviseur Projecten.

Change the Game Academy

Wil jij sámen met jouw partner in kaart brengen wie de gemeenschap vormt en welke belanghebbenden betrokken zijn? Dan kun je gebruiken maken van deze (gratis) toolkits: [Gemeenschapsparticipatie](#), [Module Mobilising Support](#), [Participatory Action Research](#), [Stakeholder Analysis](#)

VCA Toolbox

Zelfvertrouwen en een change in mindset in de gemeenschap zijn essentieel voor gemeenschapsparticipatie. De Vision, Commitment and Action methode (VCA) biedt organisaties concrete handvaten en technieken om de gemeenschap bewust te maken van haar eigen capaciteiten én verantwoordelijkheden.

Voluntary Service Overseas

Deze handleiding biedt organisaties concrete technieken en participatieve werkvormen om een bijeenkomst te faciliteren.

Open Space

Plan je activiteiten via 'Open Space', waar alle belanghebbenden op een energieke en gezamenlijke manier kunnen bijdragen aan succes.

CLD Assessment Tool

Deze tool stelt organisaties in staat om te toetsen in hoeverre hun projecten en programma's daadwerkelijk aansluiten bij community-led development.

Power Awareness Tool

Wil je ook de macht verschuiven in je relatie met je partner of de gemeenschap? Gebruik dan de Power Awareness Tool die **Wilde Ganzen** in samenwerking met Partos heeft ontwikkeld.

Quality Appraisal Tool

Een eenvoudige tool die organisaties middels dertien vragen inzicht biedt in de sterke en zwakke punten van hun Monitoring & Evaluatie systeem in de context van community-led development.

The Most Significant Change

Evalueer de projectresultaten samen met de belanghebbenden.

